

Mgr Arkadiusz Łukasz Rutkowski

Tytuł rozprawy doktorskiej: „Ratownik medyczny jako edukator zdrowotny (na podstawie badań ratowników medycznych radomskiego rejonu operacyjnego)”

Promotor: Dr hab. n. o zdr. Magdalena Florek-Łuszczki

Promotor pomocniczy: Dr n. o zdr. Jarosław Chmielewski

Streszczenie

Ratownicy medyczni, jako pracownicy systemu ochrony zdrowia posiadający wiedzę na temat edukacji zdrowotnej, wynikającą z ich kształcenia i doświadczenia zawodowego powinni podejmować działania na rzecz poprawy zdrowia społeczeństwa. Działania te mogą być realizowane przez nich zarówno podczas pracy w jednostkach systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, jak również w trakcie różnego rodzaju form działalności i aktywności prywatnej. Prowadzona edukacja zdrowotna ma za zadanie rozwijanie, a także wzmacnianie kompetencji na rzecz zdrowia jej potencjalnych odbiorców, kształtowanie ich zdolności do pełnienia roli rzecznika zdrowia (własnego, rodziny i społeczności), zwiększanie poziomu „alfabetyzacji” zdrowotnej. Pomimo, że ratownicy medyczni stanowią większość w zespołach ratownictwa medycznego, brakuje dostatecznego zainteresowania środowisk naukowych problematyką realizacji edukacji zdrowotnej w kontekście tej grupy zawodowej, co prowadzi do marginalizacji zagadnień z tego zakresu nawet przez samych jej członków

Mając na uwadze fakt, iż ratownicy medyczni mogą istotnie oddziaływać na dobrostan zdrowotny populacji, celem niniejszej rozprawy była analiza czynności z zakresu edukacji zdrowotnej podejmowanych przez ratowników medycznych, pracujących w zespołach ratownictwa medycznego.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem autorskiego kwestionariusza anonimowej ankiety. Grupę docelową stanowili ratownicy medyczni, pracujący w zespołach ratownictwa medycznego w radomskim rejonie operacyjnym, obejmującym swym zasięgiem działania Radomską Stację Pogotowia Ratunkowego oraz podmioty podwykonawcze względem tej jednostki.

Analiza uzyskanych danych wskazuje na niedostateczny poziom kompetencji ratowników medycznych w zakresie realizacji edukacji zdrowotnej. Pomimo, że została ona wyszczególniona jako jedno z ich ustawowych zadań zawodowych, to niemal co trzeci ankietowany (30,8%) uważał, że nie ma obowiązku prowadzenia działań edukacyjnych podczas pracy w zespołach ratownictwa medycznego, zaś jedynie 37,6% badanych posiadało wiedzę na temat braku wyraźnie określonych zasad realizacji edukacji zdrowotnej dla tej grupy zawodowej. W zakresie poprawności definiowania pojęcia „edukacja zdrowotna”, spośród osób, które udzieliły odpowiedzi, tylko co druga (53%) dokonała tego w sposób prawidłowy, nawiązując do współczesnych jego definicji, opartych na idei zwiększania świadomości ludzi co do konieczności modyfikacji swojego stylu życia i kształtowania postaw prozdrowotnych. Pomimo, że większość ratowników medycznych pozytywnie oceniła obecny system kształcenia na kierunku „ratownictwo medyczne” w kontekście ich

przygotowania do realizacji edukacji zdrowotnej, to jedynie 39,7% spośród nich było zdania, że posiada wysoki poziom predyspozycji do realizacji czynności w tym zakresie.

Częste podejmowanie działań o charakterze edukacyjnym podczas pracy w zespołach ratownictwa medycznego zadeklarowało 59,8% badanych ratowników medycznych, 36,4% podało, iż robi to rzadko, a 4,8% negowało podejmowanie tego typu działań. Formy edukacji zdrowotnej realizowanej podczas pracy zawodowej ratowników medycznych mają najczęściej postać ustnego przekazu informacji odnośnie istoty schorzenia i zasad prawidłowego postępowania względem określonych sytuacji zdrowotnych oraz dyskusji na ten temat z pacjentem bądź jego rodziną. Wskazało na nie odpowiednio 83,2% i 81,6% badanych.

Do czynników, które w największym stopniu ograniczają możliwość prowadzenia skutecznej i efektywnej edukacji zdrowotnej w zespołach ratownictwa medycznego należą: presja czasu spowodowana ciężkim i zarazem niestabilnym stanem zdrowia pacjenta (79,4%), negatywne nastawienie pacjentów do ratowników medycznych (52%), wyczerpanie fizyczne i psychiczne spowodowane pracą (51,1%) oraz brak zainteresowania odbiorców (44,4%).

Ratownicy medyczni wykonują również czynności edukacyjne na rzecz zdrowia poza pracą w systemie Państwowego Ratownictwa medycznego. Najczęściej podejmują się tego spontanicznie w życiu codziennym, podczas kontaktów interpersonalnych (65,7%), w trakcie szkoleń z pierwszej pomocy (43,3%), przy okazji różnego rodzaju wydarzeń o tematyce zdrowotnej (38,8%), a także przy okazji pogadanek i pokazów dla uczniów placówek oświatowych (38,1%).

Analiza uzyskanych wyników badań, pokazuje że zawodu ratownika medycznego nie można obecnie traktować w kategoriach edukatora zdrowotnego, w ścisłym tego słowa znaczeniu. Niemniej jednak charakter pracy wykonywanej przez tę grupę zawodową stwarza możliwości do prowadzenia działań o charakterze edukacyjnym w obszarze zdrowia. Poszerzenie programów szkoleń doskonalących dla ratowników medycznych o zagadnienia kształtujące umiejętności właściwej komunikacji z pacjentem oraz zwiększenie ich świadomości na temat znaczenia edukacji zdrowotnej mogłyby w znacznym stopniu wpłynąć na poprawę efektywności realizacji działań z tego zakresu.

Summary

Paramedics as health system employees with knowledge about health education, resulting from their education and professional experience should take action to improve the health of the society. These activities can be carried out by them both during work in units of the State Medical Rescue system, as well as during various types of activities and private activities. Health education is aimed at developing and strengthening health competences of its potential recipients, shaping their ability to act as a health ombudsman (own, family and community), increasing the level of health literacy. Despite the fact that paramedics make up the majority in medical emergency teams, there is a lack of sufficient interest of scientific communities in the field of health education in the context of this professional group, which leads to marginalization of issues in this field even by its members.

Bearing in mind the fact that paramedics can significantly affect the well-being of the population, the aim of this paper was to analyze activities in the field of health education undertaken by paramedics working in medical emergency teams.

The study used the method of a diagnostic survey including the original questionnaire of an anonymous survey. The target group consisted of paramedics working in medical emergency teams in Radom operating region, covering the range of operation of the Radom Ambulance Station and subcontractors cooperating with this unit.

Analysis of the obtained data indicates the insufficient level of competence of paramedics in the field of health education implementation. Although it was listed as one of their statutory professional tasks, almost every third respondent (30.8%) believed that there was no obligation to conduct educational activities while working in medical emergency teams, while only 37.6% of the respondents had knowledge on the lack of clearly defined rules for the implementation of health education for this professional group. As regards the correctness of defining the term "health education", only one in two respondents (53%) did it correctly, referring to contemporary definitions based on the idea of raising people's awareness of the need to modify their lifestyle and shaping pro-health attitudes. Despite the fact that the majority of paramedics positively assessed the current system of education in the field of "emergency medical services" in the context of their preparation for the implementation of health education, only 39.7% of them were of the opinion that they have high predisposition to perform activities in this area.

Frequent undertaking of educational activities while working in medical emergency teams was declared by 59.8% of surveyed paramedics, 36.4% reported that this is rare, and 4.8% negated undertaking of such activities. Forms of health education implemented during the work of paramedics usually have the form of an oral transmission of information about the nature of the disease and the principles of proper treatment in relation to specific health situations and discussions on the subject with the patient or his family. It was indicated by 83.2% and 81.6% of respondents respectively.

The factors that most limit the possibility of effective health education in emergency medical teams include: time pressure caused by severe and unstable patient health (79.4%), negative attitude of patients to paramedics (52%), physical and psychological exhaustion due to work (51.1%) and lack of public interest (44.4%).

Paramedics also perform educational activities for health outside their work in the system of State Emergency Medical Services. Most often, they undertake it spontaneously in everyday life, during interpersonal contacts (65.7%), during first aid trainings (43.3%), during various health-related events (38.8%), as well as during talks and demonstrations for students of educational institutions (38.1%).

Analysis of the obtained research results shows that the profession of paramedic cannot currently be treated as a health educator, in the strict sense of the word. Nevertheless, the nature of the work performed by this professional group creates opportunities for conducting educational activities in the area of health. Expanding the training programs for medical paramedics with issues that shape the proper communication with the patient and increasing their awareness of the importance of health education could significantly improve the effectiveness of the implementation of activities in this field.